

5. ZVLÁŠTNÍ OCHRANA MLADISTVÝCH ZAMĚSTNANCŮ PŘI VÝKONU ZÁVISLÉ PRÁCE

5.1 Zvýšená ochrana zdraví mladistvých zaměstnanců při práci

Stěžejním právním předpisem České republiky převádějícím ústavně zaručená sociální práva nezletilých do oblasti výkonu pracovní činnosti je zákoník práce.¹⁸⁰ Rozsah ochrany mladistvého zaměstnance vychází především ze zákonného zákazu výkonu jiných než přiměřených prací.¹⁸¹

Určujícími hledisky pro možnost přidělit mladistvému zaměstnanci konkrétní práci v rámci sjednaného druhu práce, jsou

- přiměřenost ve vztahu k její fyzické náročnosti (zákaz se může týkat fyzicky namáhavých prací, prací jednostranně zatěžujících organismus výkonem opakovaných monotónních činností, prací vyžadujících dlouhodobou pozornost, případně činností s velkým množstvím pracovních úloh či s krátkými, nezměnitelnými lhůtami ke splnění úkolů);¹⁸²
- přiměřenost s ohledem na možnost rozumného posouzení vykonávané práce odpovídajícímu obecně dosaženému věku mladistvého zaměstnance (zakázané práce mohou vyplývat ze složitější organizace práce, samostatnosti rozhodování, eventuálně vyšší odpovědnosti za výsledek);
- přiměřenost ve vazbě ke kvalifikačním předpokladům zaměstnance (dosažené vzdělání, dosavadní praxe či pracovní zkušenosti zaměstnance); nelze rovněž pominout fakt, že mladiství nejsou zpravidla ani sociálně samostatní;¹⁸³
- přiměřenost rozsahu prací přidělovaných mladistvým zaměstnancům spočívající zejména v maximálních limitech pracovní doby, kdy délka směny

¹⁸⁰ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Pracovní podmínky mladistvých zaměstnanců § 243–247.

¹⁸¹ Srov. § 244 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce.

¹⁸² Srov. § 6 vyhlášky č. 288/2003 Sb., kterou se stanoví práce a pracoviště, které jsou zakázány těhotným ženám, kojícím ženám, matkám do konce devátého měsíce po porodu a mladistvým, a podmínky, za nichž mohou mladiství výjimečně tyto práce konat z důvodu přípravy na povolání.

¹⁸³ GALVAS, M. *Pracovní právo – zákon, komentáře, vzory, judikatura*. Praha: C Press, 2002. s. 20.

v jednotlivých dnech nesmí překročit 8 hodin a ve více základních pracovněprávních vztazích nesmí délka pracovní doby přesáhnout 40 hodin týdně.¹⁸⁴ Zaměstnavatel by měl být tedy schopen prokázat, že mladistvý zaměstnanec před nástupem do zaměstnání a) písemně deklaroval, že rozsah jeho pracovní doby u jiných zaměstnavatelů koresponduje s výše uvedenými maximálními limity¹⁸⁵ a b) písemně se zavázal k poskytnutí včasné informace o začátku (rozšíření) provádění závislé práce pro jiného zaměstnavatele po dobu trvání svého pracovněprávního vztahu k zaměstnavateli. Mladistvým zaměstnancům nemůže být přidělována práce přesčas a práce v noci, výjimečně mohou mladiství starší 16 let za účelem jejich výchovy k povolání a pod dohledem zaměstnance staršího 18 let vykonávat práci přesčas a v noci po dobu maximálně jedné hodiny, bezprostředně navazující na rozvrženou denní pracovní dobu. Přestávka na jídlo a oddech musí být mladistvému zaměstnanci poskytnuta nejdéle po 4,5 hodinách nepřetržité práce, a to i v případě, že vykonává práci, která nemůže být přerušena, zaměstnavatel navíc musí mladistvým zaměstnancům poskytnout delší nepřetržitý odpočinek v týdnu, který musí činit minimálně 48 hodin a který navíc nelze za žádných okolností zkrátit;

- přiměřenost s ohledem na důsledky možného porušení povinností ve vztahu k rozsahu důsledků porušení povinností a vzniklých škod,¹⁸⁶ např. protože je legálně možné (i když ne obvyklé), aby mladistvý zaměstnanec do 18 let věku zastupoval zaměstnavatele v rozsahu obvyklém vzhledem k jeho pracovnímu zařazení nebo funkci.¹⁸⁷

Povinnosti uložené zaměstnavateli vůči mladistvým zaměstnancům a týkající se zejména zákazu výkonu některých prací a výkonu jiných než přiměřených prací, odpovídajících jejich fyzickému a rozumovému rozvoji, se vztahují na všechny pracovněprávní vztahy ve smyslu rozsahu doby sjednání (pracovní poměr na dobu určitou), charakteru pracovněprávního vztahu (pracovní poměr, dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr), rozsahu vykonávaných prací či výkonu práce při souběhu se studiem.

---

¹⁸⁴ Srov. § 79a zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce.

¹⁸⁵ Inspirací může být ustanovení § 41 odst. 7 zákona č. 311/2001 Z. z., zákoníku práce Slovenské republiky: „Fyzická osoba je povinná informovať zamestnávateľa o skutočnostiach, ktoré bránia výkonu práce alebo ktoré by mohli zamestnávateľovi spôsobiť ujmu, a o dĺžke pracovného času u iného zamestnávateľa ak ide o mladistvého.“

¹⁸⁶ BĚLINA, M. – DRÁPAL, L. a kol. *Zákoník práce. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 1610 s., s. 1009.

¹⁸⁷ RADVANOVÁ, S. a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2015, kapitola X., PAVLÁTOVÁ, J. – LINDOVÁ, J. Pracovněprávní postavení nezletilých po rekodifikaci soukromého práva, s. 123.

Zaměstnavatel musí navíc dbát na zákonnou povinnost ve smyslu ukládání úkolů mladistvému zaměstnanci v souladu s lékařským posudkem vydaným v rámci povinného vyšetření poskytovatelem pracovně lékařských služeb na náklady zaměstnavatele, a) před vznikem pracovního poměru, b) před převedením na jinou práci, c) pravidelně podle potřeby, nejméně však jednou ročně.¹⁸⁸ Důraz je kladen především na preventivní péči, jejímž cílem je ochrana zdraví mladistvých zaměstnanců při práci a posouzení zdravotní způsobilosti k výkonu práce. Jako významná součást této prevence je pak rovněž vyhledávání včasných stadií nemocí, ale také vyhledávání takových zdravotních stavů a nemocí, u kterých lze předpokládat, že vlivem práce nebo pracovních podmínek může dojít ke zhoršení.

5.2 Zvláštní pracovní podmínky mladistvých zaměstnanců

Závazek státu zakotvit či respektovat různorodé garance k ochraně zaměstnance vyplývá z práva na uspokojivé pracovní podmínky zaměstnanců podle článku 28 Listiny, potažmo pak na zvláštní pracovní podmínky mladistvých zaměstnanců podle článku 29. Podle zákoníku práce jsou zaměstnavatelé *povinni vytvářet příznivé podmínky pro všestranný rozvoj tělesných a duševních schopností mladistvých zaměstnanců též zvláštní úpravou jejich pracovních podmínek.*¹⁸⁹ *Zvláštní pracovní podmínky mladistvých tak představují určitou diferenciaci od obecné situace ostatních zaměstnanců.* Listina požaduje, aby této skupině zaměstnanců byly poskytnuty výjimky, a to v její prospěch, pro její zvláštní potřeby.¹⁹⁰ Nelze tedy takové postavení skupiny zaměstnanců považovat za nerovné postavení, i když je zaměstnavatel povinen zajišťovat podle zákona¹⁹¹ rovné zacházení se všemi zaměstnanci, pokud jde o jejich pracovní podmínky, odměňování, o odbornou přípravu a o příležitost dosáhnout funkčního nebo jiného postupu v zaměstnání. Právo zaměstnance na uspokojivé pracovní podmínky jako jedna z ústavních hodnot může být porušeno již třeba tím, že pracovní smlouva obsahuje sjednaný druh práce vágním způsobem, jež nevyjadřuje žádnou určitou funkci či konkrétní pracovní zařazení, a zaměstnavatel by mohl mladistvému zaměstnanci přidělit jakoukoli práci, kterou by mu určil.¹⁹² Pracovní podmínky jako soubor práv a povinností zaměstnavatele a zaměstnance mají přímou souvislost s plně-

¹⁸⁸ Srov. § 247 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce.

¹⁸⁹ Srov. § 243 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce.

¹⁹⁰ WAGNEROVÁ, E. – ŠIMÍČEK, V. – LANGÁŠEK, T. – POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 931 s., s. 621.

¹⁹¹ Srov. § 16 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce.

¹⁹² Srov. nález II. ÚS 209/96.

ním konkrétních pracovních vztahů, jejichž objektem je výkon práce a zajištění výchovy mladistvých k povolání.¹⁹³ Právo na zvláštní pracovní podmínky poskytuje mladistvým zaměstnancům zvláštní ochranu a podporu při jejich výkonu oprávnění ke svobodné volbě povolání a přípravu k němu a práva získávat prostředky pro svoje životní potřeby prací. U mladistvých zaměstnanců je důvodem pro zvláštní ochranu v pracovních vztazích a pomoc při přípravě k povolání specifická situace, kdy výkon závislé práce nemá bránit jejich výchově, vzdělávání a všestrannému rozvoji.

Pro účely zvýšené ochrany osob mladších 18 let¹⁹⁴ je zaměstnavatel povinen vést seznam mladistvých zaměstnanců, kteří jsou u něj zaměstnáni.¹⁹⁵ Seznam obsahuje jméno, příjmení, datum narození a druh práce, který tento zaměstnanec vykonává. V seznamu musí být mladistvý uveden bez ohledu na zvolenou formu pracovněprávního vztahu (tedy bez ohledu na to, zda se jedná o pracovní poměr či některou z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr) a rovněž bez ohledu na dobu trvání výkonu práce.

Další příčinou ochrany mladistvých zaměstnanců je nezletilost, i když způsobilost fyzické osoby jako zaměstnance mít v pracovněprávních vztazích práva a povinnosti, jakož i způsobilost vlastními právními úkony nabývat těchto práv a brát na sebe tyto povinnosti vzniká sice dovršením 15. roku věku, analogicky jako v občanském právu by měla být nezletilému legálně zajištěna protekce proti eventuálním negativním konsekvencím smluvní volnosti.¹⁹⁶ Právě z těchto důvodů omezuje zákoník práce mladistvého zaměstnance v právním jednání zákazem uzavření dohody k ochraně hodnot svěřených k vyúčtování a dohody o odpovědnosti za ztrátu svěřených věcí, které mají hodnotu přesahující 50 000 Kč.¹⁹⁷ Obě tyto dohody lze se zaměstnancem uzavřít nejdříve v den, kdy dosáhne 18 let věku.

Zvláštní pracovní podmínky mladistvých zaměstnanců se vztahují rovněž na úplatnou formu výkonu odborné praxe studentů středních škol, která je nedílnou součástí studia na střední škole u mnoha oborů jako praktické vyučování studentů. Jedná se o odbornou praxi, jejím účelem je praktické osvojení získa-

¹⁹³ VITÁSEK, V. *Pracovní podmínky těhotných žen a matek*. Praha: Orbis, 1972, s. 35.

¹⁹⁴ Článek 9 odst. 3 Úmluvy MOP 138/1997, o nejnižším věku, kdy je přípustné zaměstnávání, ukládá členským státům, aby vnitrostátní zákonodárství nebo příslušný orgán stanovil seznamy nebo jiné dokumenty, které má zaměstnavatel vést a mít k dispozici; takové seznamy nebo dokumenty budou obsahovat jména, věk nebo data narození, pokud možno řádně ověřené, osob, které zaměstnává či pro něj pracují a které jsou mladší 18 let. Česká republika Úmluvu však dosud neratifikovala.

¹⁹⁵ Srov. § 246 odst. 5 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce.

¹⁹⁶ WAGNEROVÁ, E. – ŠIMÍČEK, V. – LANGÁŠEK, T. – POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 931 s., s. 623.

¹⁹⁷ Srov. § 252 odst. 2 a 255 odst. 3 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce.

ných poznatků a teoretických vědomostí. Odborná praxe je velmi často vykonávána přímo v podmínkách podnikového prostředí, přičemž obsah, podmínky a konkrétní rozvržení odborné praxe jsou upraveny smlouvou mezi podnikem a školou. V české legislativě však výslovně chybí právní úprava tzv. učňovských smluv mezi firmami a studenty, které by umožňovaly výkon odborných činností paralelně se studiem formou pracovněprávního vztahu a výhledem budoucí možnosti uplatnění právě ve firmě, která je jako učně zaměstnává. Tzv. stabilizační závazek jako opatření podpory pracovního trhu, obsažený v zákoníku práce Slovenské republiky,¹⁹⁸ upravuje dokonce povinnost zaměstnavatele, pro kterého se žák střední odborné školy nebo odborného učiliště připravoval na povolání a sjednal s ním zvláštní kvalifikační dohodu, uzavřít s ním pracovní smlouvu tak, aby dohodnutý druh práce odpovídal kvalifikaci získané v učebním nebo studijním oboru.

---

¹⁹⁸ § 53 zákona č. 311/2001 Z. z., zákoníku práce.